

Flora- en faunaonderzoek

Naturbegraafplaats Christinalust, Enschede

Eelerwoude

kleurt het landelijk gebied

Flora- en faunaonderzoek

Natuurbegraafplaats Christinalust, Enschede

Definitief

Opdrachtgever

Natuurbegraven Nederland
Postbus 797
5201 AT 's-Hertogenbosch
T 073 303 02 83
I www.natuurbegravennederland.nl

Opdrachtnemer

Eelerwoude
Postbus 53
7470 AB Goor
T (0547) 26 35 15
F (0547) 26 33 15
E info@eelerwoude.nl
I www.eelerwoude.nl

Projectgegevens:

Projectnummer: P6297.4
Datum: 14-12-2015
Projectleider: I. Rensink
Opgesteld: nmanschot
Gecontroleerd: V. de Lenne

© Eelerwoude 2015, niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt worden zonder schriftelijke toestemming van Eelerwoude bv.
De opmaak van dit rapport gaat uit van dubbelzijdig afdrucken

INHOUD

1	INLEIDING	5
1.1	Aanleiding en doel	5
1.2	Ligging en begrenzing plangebied.....	5
2	HUIDIGE SITUATIE & VOORGENOMEN ONTWIKKELINGEN	7
2.1	Huidige situatie	7
2.2	Voorgenomen ontwikkelingen.....	8
3	NATUURWETGEVING & NATUURBELEID	10
3.1	Flora en faunawet beschermd flora en fauna	10
3.2	Natura 2000-gebieden, Natuurbeschermingswet 1998	11
3.3	Ecologische Hoofdstructuur	11
4	METHODE	14
4.1	Bureauonderzoek.....	14
4.2	Veldonderzoek	14
5	ONDERZOEKSRESULTATEN & ANALYSE	16
5.1	Planten en vegetatie	16
5.2	Zoogdieren	17
5.3	Vogels	20
5.4	Amfibieën	21
5.5	Reptielen.....	22
5.6	Overige beschermde soorten	23
6	CONCLUSIES EN ADVIES	24
6.1	Flora en faunawet	24
6.2	Uitgangspunten en voorwaarden bij toetsing Flora en faunawet	25
6.3	Ecologische Hoofdstructuur.....	25
6.4	Natura 2000-gebieden, Natuurbeschermingswet 1998	25
	LITERATUURLIJST	27
	BIJLAGEN	28

1

INLEIDING

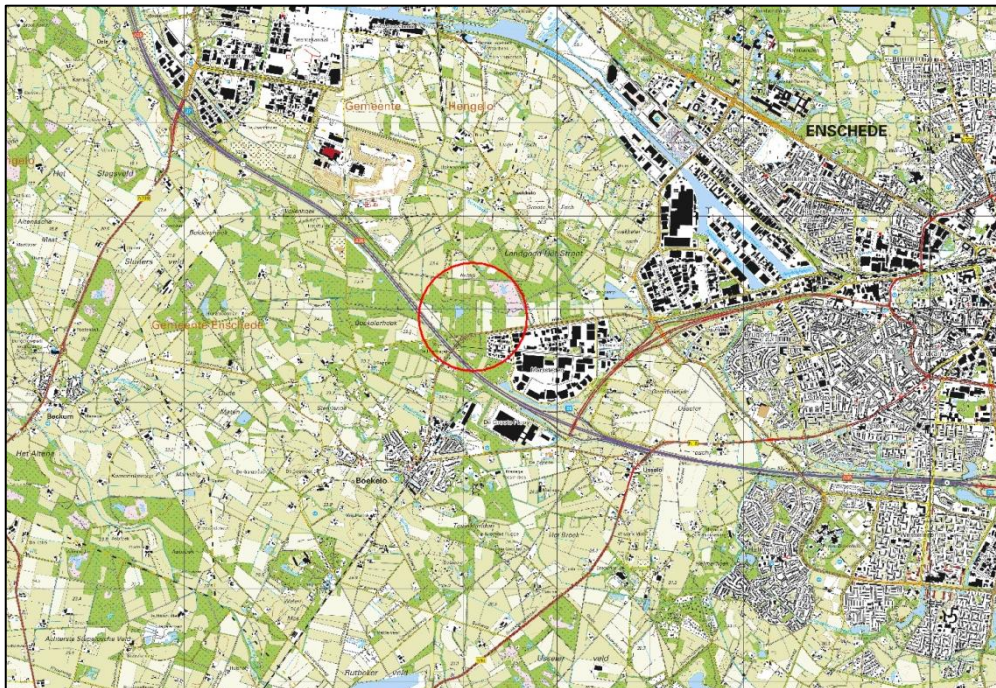
1.1 Aanleiding en doel

In verband met de ontwikkeling van de natuurbegraafplaats Christinalust in Enschede is een toetsing noodzakelijk aan de geldende natuurwetgeving en de Flora en faunawet in het bijzonder. In het plangebied vinden verschillende ontwikkelingen plaats die effecten zullen hebben op aanwezige beschermde soorten en natuurwaarden.

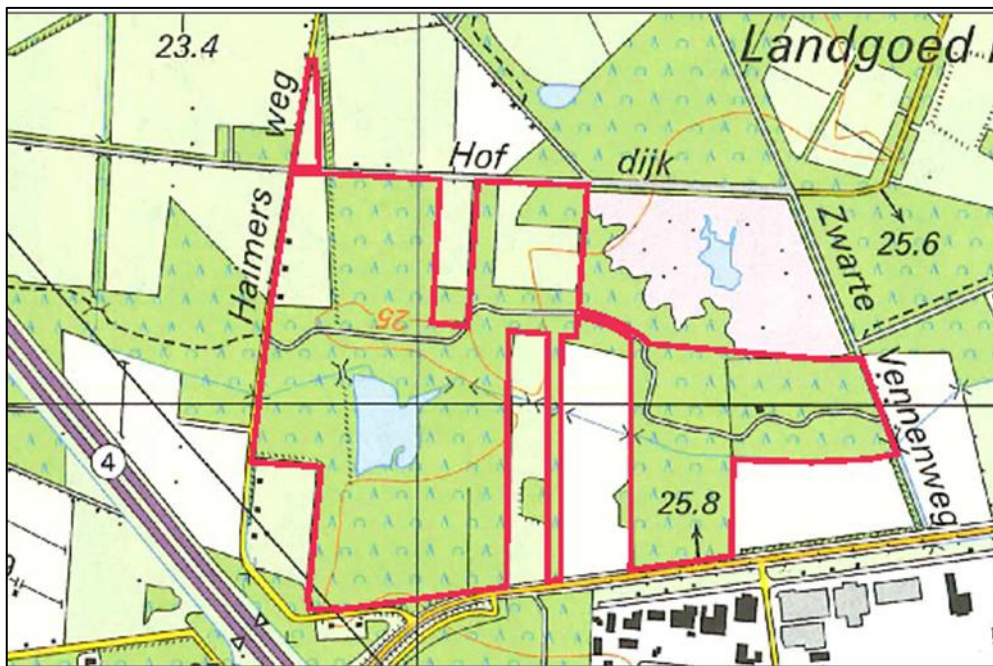
Met dit onderzoek wordt de aanwezigheid van beschermde planten- en diersoorten in en rond het plangebied onderzocht. Op basis van deze informatie worden de (mogelijke) effecten beoordeeld van de voorgenomen plannen op beschermde soorten en de eventueel noodzakelijke vervolgstappen.

1.2 Ligging en begrenzing plangebied

Het plangebied ligt aan de westzijde van Enschede en heeft een oppervlakte van circa 28 hectare (figuur 1). Het terrein is sinds circa 1880 in eigendom bij de familie Jordaan. Figuur 2 geeft een overzicht met de begrenzing van de verschillende percelen.

Figuur 1. Ligging van het plangebied ten westen van Enschede (rode cirkel).

Figuur 2. Begrenzing van het plangebied Landgoed Christinalust (rode lijnen).

Figuur 3. Sfeerimpressie van het plangebied en overzicht van de belangrijkste toponiemen die gebruikt worden in deze rapportage.

2

HUIDIGE SITUATIE & VOORGENOMEN ONTWIKKELINGEN

2.1 Huidige situatie

De foto's op de voorgaande pagina geven een impressie van het plangebied. Het plangebied bestaat grotendeels uit naaldbos (grove den, douglas, fijnspar en Japanse lariks) dat vanaf begin 20^e eeuw is aangeplant in een heidelandschap. Tevens zijn er enkele opstanden van Amerikaanse eik aanwezig. Aan de westkant in het bos ligt een waterplas met een smalle rietkraag. Net buiten het plangebied ligt aan de noordoostzijde een klein heideterreintje met een ven. Door het gebied stroomt van oost naar west de Tweekelerbeek, een grotendeels gegraven, ondiepe en traag stromende beek met zandbodem. Aansluitend aan het gebied (eigendom derden) liggen een aantal voormalige agrarische percelen die recentelijk zijn afgegraven en omgevormd ten behoeve van nieuwe natuur. Het plangebied zelf is onverlicht. Langs de Windmolenweg aan de zuidzijde van Christinalust is wel straatverlichting aanwezig. Bebouwing is beperkt tot een jachthuisje bij het verruigde heideterreintje aan de oostzijde van het plangebied.

Figuur 4. Luchtfoto van het plangebied (Bron: Google maps, 2014).

2.2 Voorgenomen ontwikkelingen

Natuurbegraven Nederland wil van het gebied een aantrekkelijker natuurgebied maken met hoogwaardige natuur (figuur 5). De natuur-potenties die Christinalust herbergt vormen de basis voor de voorgenomen natuurontwikkeling en omvatten de volgende maatregelen. Ten eerste vindt omvorming van een groot gedeelte van de bestaande naaldhoutopstanden naar een natuurlijk en soortenrijk loofbos plaats. Daarnaast wordt het heideterrein vergroot door aansluitend aan het bestaande heideterrein bos te kappen. Delen van het plangebied zullen moeten worden opgehoogd om te voldoen aan wettelijke droogleggingseisen. Het gaat vooral om terreindelen aan de westzijde van het plangebied die in het verleden waarschijnlijk zijn ontgrond en een agrarische functie hadden. Met de ophoging van gemiddeld zo'n 80 cm en maximaal 120 cm grond wordt het natuurlijk reliëf weer hersteld. Het Inrichtings- en Beheerplan geeft een overzicht in de themakaart 'Ophogingen'. Voor een nadere toelichting op de noodzaak en de wijze van ophogen wordt verwezen naar de notitie met aanvullende informatie van Natuurbegraven Nederland van 11 december 2015 (*W. Peters, 2015*).

Door verspreid over het landgoed heide en heischrale vegetaties te ontwikkelen wordt de heide-bos corridor versterkt. De oevers van het ven worden meer natuurlijk ingericht zodat het voor meer doelsoorten geschikt is. Door meer structuurrijke gradiënten te ontwikkelen (hoog-laag, nat-droog, mantel-zoom vegetatie) levert het gebied een belangrijke bijdrage aan de realisatie van de ecologische hoofdstructuur (verbinding Buurserzand & Haaksbergerveen – Lonnekermeer) De inrichtingsmaatregelen worden zoveel mogelijk/waar nodig gecombineerd met het verwijderen van Japanse duizendknoop. Om deze natuurontwikkeling en het beheer ervan mogelijk te maken, krijgt het terrein de functie van natuurbegraafplaats. Ten behoeve van deze functie wordt de bestaande padenstructuur verbeterd en uitgebreid en wordt een informatiecentrum/ceremonieruimte gebouwd en parkeervoorzieningen aangelegd. Bij het ontwerp zijn de versterking van de natuur- en landschapswaarden en het behoud van de cultuurhistorische waarden van het gebied leidend. Met de inrichtingsmaatregelen worden naast de kwaliteitsverbetering van natuur en landschap de belevingswaarden voor bezoekers en recreanten verhoogd en krijgt het plangebied een nieuwe economische drager in de vorm van natuurbegraven. Deze nieuwe functie moet ervoor zorgen dat het natuurgebied voor lange tijd duurzaam in stand wordt gehouden.

Figur 5. Ontwerp Natuurbegraafplaats Christinalust (Eelerwoude, 2015).

3

NATUURWETGEVING & NATUURBELEID

De natuurwet- en regelgeving kent twee sporen, namelijk een gebiedsgericht (Natuurbeschermingswet 1998 en EHS-beleid) en een soortgericht spoor (Flora en faunawet). Met de Flora en faunawet en de Natuurbeschermingswet 1998 zijn de Europese Vogel- en Habitatrichtlijn in de nationale wetgeving geïmplementeerd.

3.1 Flora en faunawet beschermd flora en fauna

De Flora en faunawet richt zich op de bescherming van soorten. De Flora en faunawet gaat uit van het 'nee, tenzij'-principe. Bepaalde handelingen, waaronder ruimtelijke ingrepen, waarbij beschermde soorten in het geding zijn, zijn slechts bij uitzondering en onder voorwaarden mogelijk. Centraal hierbij staat de zorgplicht. De zorgplicht houdt in dat iedereen 'voldoende zorg' in acht moet nemen voor alle in het wild voorkomende planten en dieren en hun leefomgeving.

Onder bepaalde voorwaarden is een algemene vrijstelling van de ontheffingsplicht van de Flora en faunawet van toepassing. Welke voorwaarden verbonden zijn aan de vrijstelling hangt af van de dier- of plantensoorten die voorkomen in het plangebied. Hiertoe worden verschillende beschermingsregimes onderscheiden:

- Soorten van tabel 1 – algemene soorten – lichtste beschermingsregime
- Soorten van tabel 2 – overige soorten – middelste beschermingsregime
- Soorten van tabel 3 – genoemd in bijlage IV van de Habitatrichtlijn en in bijlage 1 van de AMvB – zwaarste beschermingsregime

Vogels nemen in de Flora en faunawet een bijzondere positie in. Vogels worden tijdens het broedseizoen beschermd door de Flora en faunawet. Voor het aantasten van broedende vogels geldt een zware toets vergelijkbaar met tabel 3-soorten. Daarnaast zijn voortplantings- of vaste rust- of verblijfplaatsen van een aantal vogelsoorten jaarrond beschermd (mits niet definitief verlaten). Het betreft nesten van boomvalk, buizerd, gierzwaluw, grote gele kwikstaart, huismus, havik, kerkuil, oehoe, ooievaar, ransuil, roek, slechtvalk, sperwer, steenuil, wespandief en zwarte wouw.

Voor tabel 1-soorten geldt voor ruimtelijke ontwikkeling een vrijstelling van de ontheffingsplicht en is daarom geen ontheffing nodig. Op deze groep van soorten wordt in dit onderzoek niet uitgebreid ingegaan. Voor een uitgebreide beschrijving en toelichting op de Flora en faunawet wordt verwezen naar bijlage .

3.2 Natura 2000-gebieden, Natuurbeschermingswet 1998

3.2.1 Algemeen

Natura 2000 is een samenhangend netwerk van natuurgebieden in Europa. Natura 2000 bestaat uit gebieden die zijn aangewezen in het kader van de Europese Vogelrichtlijn (79/409/EEG) en gebieden die zijn aangemeld op grond van de Europese Habitatrichtlijn (92/43/EEG). Deze gebieden worden in Nederland op grond van de Natuurbeschermingswet 1998 beschermd.

3.2.2 Toetsing

Het plangebied maakt geen onderdeel uit van een Natura 2000-gebied of Beschermd Natuurmonument. De Natura 2000-gebieden Lonnekermeer en Buurserzand & Haaksbergerveen liggen op respectievelijk 6,4 en 4,9 kilometer afstand tot het plangebied. Het Vörgersveld, onderdeel van het Beschermd Natuurmonument Heideterreinen Twickel ligt op circa 4,7 kilometer afstand tot Christinalust. Gelet op de aard en omvang van de voorgenomen ontwikkelingen, kunnen negatieve effecten op deze gebieden worden uitgesloten. Een nadere toetsing in het kader van de Natuurbeschermingswet 1998 wordt niet noodzakelijk geacht.

3.3 Ecologische Hoofdstructuur

3.3.1 Algemeen

De kern van het Nederlandse natuurbeleid wordt gevormd door het Nationaal Natuurnetwerk. Het Nationaal Natuurnetwerk is een robuust netwerk van bestaande natuurgebieden, nieuw aan te leggen natuurgebieden, verbindingzones en beheersgebieden. Het Rijk heeft de provincies verantwoordelijk gesteld voor realisatie en beheer van dit netwerk. Hiervoor wordt in de meeste provincies nog het begrip "Ecologische Hoofdstructuur (EHS)" gehanteerd. De EHS is in provinciale structuurvisies en verordeningen uitgewerkt. In de Provincie Overijssel is de EHS op perceelsniveau vastgelegd in de Actualisatie Omgevingsverordening Overijssel 2013.

In de Actualisatie Omgevingsverordening Overijssel 2013 is de EHS begrensd en zijn regels gesteld voor de bescherming, instandhouding en ontwikkeling van de aanwezige bijzondere waarden en kenmerken. Deze regels dienen door gemeenten te worden overgenomen in het bestemmingsplan. In principe zijn er geen ontwikkelingen toegestaan als zij de wezenlijke kenmerken of waarden van het gebied aantasten.

De natuurdoelen voor de EHS zijn vastgesteld in het provinciaal Natuurbeheerplan, dat bestaat uit twee kaarten, respectievelijk de ambitie- en de beheertypenkaart. De beheertypenkaart laat de huidige situatie zien en de ambitiekaart geeft de toekomstige en gewenste situatie weer. Het Natuurbeheerplan vormt de basis voor subsidies met betrekking tot beheer en inrichting. Deze zijn weergegeven in een derde kaart, namelijk de Subsidiekaart SNL beheer. Natuurbegraaven Nederland is echter niet voornemens om gebruik te maken van de subsidieregeling SNL.

3.3.2 Toetsing

De natuurbegraafplaats ligt deels in de EHS en deels in de 'zone ondernemen met natuur en water buiten de EHS' (figuur 6). Door middel van de regels in het bestemmingsplan worden de wezenlijke kenmerken en waarden vastgelegd voor zover deze ruimtelijk relevant zijn. In aansluiting daarop biedt voorliggend ecologisch werkprotocol een passend beschermingsregime voor de in het gebied aanwezige waarden en kenmerken. De Ecologische Hoofdstructuur (EHS) is de kern van het Nederlandse natuurbeleid. De EHS is in provinciale structuurvisies uitgewerkt. In of in de directe nabijheid van de EHS geldt het 'nee, tenzij'- principe.

Figuur 6 (links): Kaart begrenzing EHS (groen) en 'Zone ondernemen met natuur en water buiten de EHS' (arcering). Figuur 7 (rechts): Natuurbeheertypenkaart. (Bron: site Provincie Overijssel).

Christinalust is onderdeel van de Ecologische Hoofdstructuur (EHS). In het kader van het Meerjarenprogramma Ontsnippering (MJPO) gaat Rijkswaterstaat een ecoduct realiseren over de A35 net ten westen van Christinalust. Het ecoduct geeft daarmee invulling aan het verbinden van belangrijke natuurgebieden en de EHS. Het plangebied is grotendeels begrensd als EHS in de vorm van 'bestaande natuur' en 'nieuw te realiseren natuur'. Drie agrarische (grasland)percelen aan de noordkant van het plangebied zijn begrensd als 'Zone ondernemen met natuur en water'. Op de natuurbeheertypenkaart (figuur 7) worden de bospercelen vooral vermeld als Droog bos met productie (N16.01) en een aantal percelen als Dennen-, eiken- en beukenbos (N15.02) en Vochtig bos met productie (N16.02). Het verboste heideterrein aan de oostzijde van Christinalust is begrensd als Vochtige heide (N06.04). De voormalige agrarische percelen rondom het plangebied zijn begrensd als Kruiden- en faunarijk grasland (N12.02), Droge heide (N07.01) en een deel als Dennen-, eiken- en beukenbos (N15.02). Op de Ambitiekaart (SKNL) is het totale gebied weergegeven als 'niet opengesteld' in het kader van de SKNL-regeling.

3.3.3 Wezenlijke kenmerken en waarden

In de Omgevingsvisie van de provincie Overijssel ligt het plangebied binnen het deelgebied 'Landgoederen en beekdalen Enschede/Hengelo'. De wezenlijke kenmerken en waarden van de EHS bestaan in dit deelgebied uit het Wintereiken-Beukenbos, langs

beken het Vogelkers-Essenbos en op slecht doorlatende gronden het Eiken-Haagbeukenbos. Verspreid komen vochtige en droge heidevelden voor. De kwaliteit van bestaande natuurgebieden kan worden versterkt door de natuurlijke inrichting van beken in combinatie met de ontwikkeling van nat schraalland, vochtig hooiland en faunarijck grasland. De kleinschalige landschapsstructuur kan worden versterkt door de aanleg van houtwallen en poelen. Tevens wordt gepleit voor de uitbreiding van de oppervlakte beekbegeleidend bos.

3.3.4 Effecten

Verwacht wordt dat de ontwikkeling van het gebied tot natuurbegraafplaats een positief effect heeft op de beschreven wezenlijke kenmerken en waarden ondermeer door de omvorming van het productiebos naar natuurlijke bostypen en de ontwikkeling van heide en heischrale graslanden. Op plaatsen waar geen heideontwikkeling tot stand komt wordt gestreefd naar vochtige tot natte en droge schraalgraslanden. In voedselrijkere omstandigheden wordt gestreefd naar kruiden- en faunarijck grasland, geheel passend bij de beschreven waarden van de EHS. Wel zal door de ontwikkeling meer betreding en verstoring (kunnen) ontstaan van het gebied, door de geplande activiteiten van ceremonies, begrafenissen en grafbezoek. Dit heeft naar verwachting weinig effect op de kwaliteit en doelstellingen van de beschreven bos- en vegetatietypen. Samengevat wordt daarom geconcludeerd dat de voorgenomen ontwikkeling van een natuurbegraafplaats vooral een positief effect heeft op de EHS en de beschreven wezenlijke kenmerken en waarden. Met de ontwikkeling van een natuurbegraafplaats wordt de EHS bovendien voor een lange periode zeker gesteld, een ook niet onbelangrijke factor in de huidige tijd. Nader onderzoek of een nadere toetsing van de plannen aan de EHS wordt niet noodzakelijk geacht.

4

METHODE

De aanwezige natuurwaarden zijn grotendeels in beeld gebracht tijdens een grote vlakdekkende inventarisatie in 2013 van geheel Tweekelo ten behoeve van het Soortmanagementplan Tweekelo in opdracht van de Twence Holding b.v. In aanvulling hierop zijn in 2014 enkele aanvullende veldbezoeken aan het gebied gebracht.

4.1 Bureauonderzoek

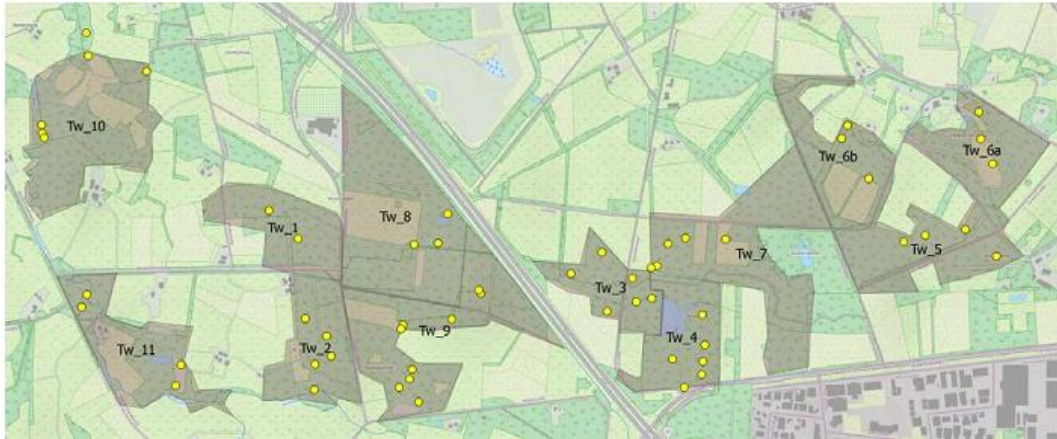
Het bureauonderzoek is beperkt doordat gebruik is gemaakt van de informatie uit het Soortmanagementplan Tweekelo, waaraan allerlei informatie uit rapporten en provinciale en/of regionale verspreidingsatlassen is toegevoegd.

4.2 Veldonderzoek

In aanvulling op het bureauonderzoek en het Soortmanagementplan (SMP) zijn in de periode van juni - juli 2014 een aantal specifieke veldbezoeken uitgevoerd. De aandacht ging hierbij met name uit naar broedvogels en vleermuizen.

Tijdens het veldbezoek op 20 juni 2014 is gericht gezocht naar verblijfplaatsen van zgn. 'jaarrond-vogelsoorten' zoals buizerd, sperwer en havik. Op 11 juli is 's avonds een veldbezoek uitgevoerd naar vleermuizen waarbij met name de omgeving van de waterplas is onderzocht. De inventarisatie heeft zich gericht op het vaststellen van verblijfplaatsen en belangrijke foerageergebieden. Het veldonderzoek is uitgevoerd met behulp van bat-detectoren (Pettersen D100 en D240x). Tot slot is op 19 juli 2014 de omgeving van de waterplas onderzocht op de mogelijke aanwezigheid van heikikkers. Vermelde veldbezoeken zijn uitgevoerd door G. Lubbers en V. de Lenne, beiden werkzaam als adviseur ecologie bij Eelerwoude. Beide personen voldoen aan de criteria van het Ministerie van EZ voor een 'ter zake kundige persoon' en hebben een langjarige ervaring met onderzoek naar genoemde soorten en soortgroepen.

Door de vrijwilligers R. De By en C. Derks is in de periode mei – oktober 2014 een onderzoek naar het voorkomen van zoogdieren in de bossen en landgoederen van Tweekelo uitgevoerd. Het plangebied maakte hier deel van uit. Voor het onderzoek zijn een aantal cameravallen gebruikt. Met deze camera's zijn (foto)opnames gemaakt van passerende dieren met behulp van een bewegingsensor. Figuur 8 geeft een overzicht van de verschillende cameralocaties. De resultaten uit dit onderzoek zijn toegevoegd aan dit onderzoeksrapport.

Figuur 8. Posities van 64 actieve cameravallen (Bron: De By en Derks, 2014).

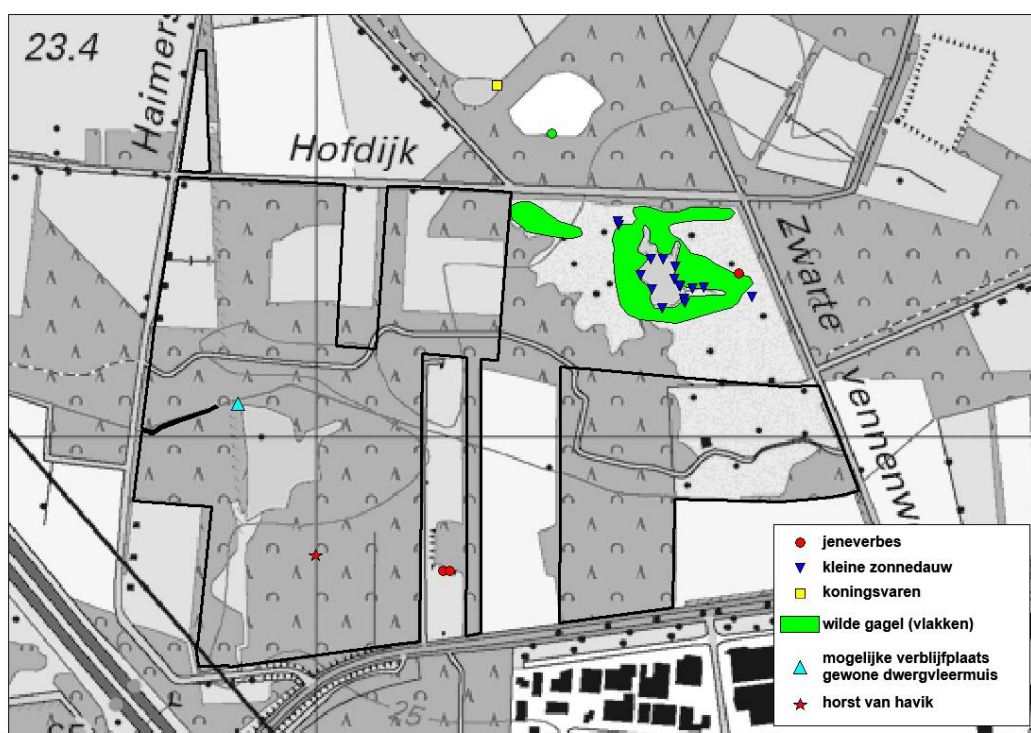
5

ONDERZOEKSRESULTATEN & ANALYSE

5.1 Planten en vegetatie

Voorkomen en functie

Er zijn binnen het plangebied geen beschermde plantensoorten aangetroffen. Net buiten Christinalust komen wel een aantal beschermde soorten voor. Het gaat om wilde gagel, kleine zonnedaauw, jeneverbes en koningsvaren (figuur 9). Bij de jeneverbes en koningsvaren gaat het om slechts enkele exemplaren, bij kleine zonnedaauw en wilde gagel om vele honderden planten.

Figuur 9. Overzicht waarnemingen beschermde flora, havik en gewone dwergvleermuis (Bron: Eelerwoude, 2014).

Effecten en toetsing

In het plangebied zijn geen beschermde plantensoorten aangetroffen. Wel is het mogelijk dat als gevolg van de voorgenomen natuurontwikkeling soorten als wilde gagel en kleine zonnedaauw zich in het gebied gaan vestigen. Van negatieve effecten door de voorgenomen (natuur)ontwikkeling is echter geen sprake, ook niet door randwerking

vanuit het plangebied. Wel kunnen aanvullende maatregelen noodzakelijk zijn door bijvoorbeeld het plaatsen van een raster en/of borden om bijvoorbeeld betreding van het Zwarte Ven en de hier aanwezige kwetsbare vegetaties vanuit Christinalust te voorkomen.

5.2 Zoogdieren

5.2.1 Vleermuizen

Voorkomen en functie

Binnen het plangebied zijn tenminste vijf vleermuissoorten aangetroffen; gewone dwergvleermuis, laatvlieger, rosse vleermuis, ruige dwergvleermuis en watervleermuis. Gelet op waarnemingen in vergelijkbare bostypen in de omgeving van Christinalust is het waarschijnlijk dat ook de vrij zeldzame franjestaart en gewone grootoorvleermuis binnen het plangebied voorkomen, al zijn er hier dus geen waarnemingen van beide soorten bekend.

Het veldonderzoek naar vleermuizen heeft zich gericht op de mogelijke functies van het plangebied als vliegroute, verblijfplaats of belangrijke foerageergebied.

Vliegroutes

Er zijn binnen en direct rond het plangebied geen vliegroutes van vleermuizen vastgesteld. Wel maakt een klein aantal gewone dwergvleermuizen gebruik van de zandpaden rond het Zwarte Ven om zich door Twekkelo te verplaatsen, deze liggen echter buiten Christinalust. Vermoedelijk komen de vleermuizen in Christinalust uit verblijfplaatsen uit de directe omgeving.

Verblijfplaatsen

Vleermuizen bewonen in het zomerhalfjaar verblijfplaatsen in gebouwen en/of boomholten. De vastgestelde gewone dwergvleermuis en laatvlieger zijn typische gebouwbewonende soorten. Met uitzondering van het jachthutje komen binnen het plangebied geen gebouwen voor. Er zijn tijdens het uitgebreide onderzoek in 2013 geen aanwijzingen verkregen dat in het jachthutje verblijfplaatsen van vleermuizen aanwezig zijn.

Anders ligt dit voor typisch boom(holte)bewonende soorten als watervleermuis, rosse vleermuis en franjestaart, al is de laatst genoemde soort dus niet daadwerkelijk vastgesteld binnen Christinalust. Ruige dwergvleermuis en gewone grootoorvleermuis maken gebruik van zowel gebouwen als bomen als verblijfplaats, waarbij ook kieren, spleten en loshangend schors worden gebruikt. Gelet op het tijdstip van de veldwaarnemingen wordt vermoed dat de watervleermuis in ieder geval verblijfplaatsen in boomholten binnen Christinalust bewoond. De waargenomen rosse vleermuizen lijken afkomstig van verblijfplaatsen op het aangrenzende landgoed 't Stroot. Maar ook van een groepje van een tiental gewone dwergvleermuizen dat in juli 2014 werd waargenomen ten noordwesten van de waterplas wordt vermoed dat ze, (bij uitzondering) gebruik hebben gemaakt van boomholten van de daar aanwezige oude eiken.

Foerageergebied

Als foerageergebied heeft het gebied voor vleermuizen, met uitzondering van de omgeving van de waterplas, slechts een beperkte betekenis. Het gaat rond de waterplas om enkele tientallen gewone dwergvleermuizen en watervleermuizen. Bij de overige soorten gaat het om maximaal een tiental dieren die gelijktijdig in het gebied foerageert. Voor met name watervleermuis, en in mindere mate ook gewone dwergvleermuis moet de waterplas worden aangemerkt als belangrijk foerageergebied. Watervleermuis heeft binnen Twekkelo ook weinig alternatieve foerageergebieden boven groter open water, zoals de bergingsvijver bij de Auke Vleerstraat of het Twentekanaal. De gewone dwergvleermuis heeft binnen Twekkelo veel alternatieven en komt ook op veel meer plaatsen voor.

Effecten en toetsing

Alle vleermuissoorten zijn strikt beschermd onder de Flora en faunawet. Het verjagen, vangen en doden van individuen van vleermuizen, alsmede het verstoren of vernielen van vaste verblijfplaatsen (inclusief hun functionele leefomgeving in de vorm van foerageergebied en vliegroutes) is verboden. Verstoring kan ook optreden door wijzigingen in de verlichting van een gebied.

Vliegroutes

Effecten van de voorgenomen ontwikkelingen op vliegroutes van vleermuizen kunnen worden uitgesloten omdat binnen het plangebied of de directe omgeving geen vliegroutes of aanwijzingen hiertoe zijn vastgesteld.

Verblijfplaatsen

Van een aantal boombewonende soorten worden verblijfplaatsen vermoed in boomholten, kieren, spleten of achter loshangend schors. Boomsoorten als zomereik, beuk en Amerikaanse eik zijn daarbij veruit favoriet. Het plan voorziet echter in het handhaven van oude bomen en beplanting. De twee oude eiken waar een mogelijke verblijfplaats van gewone dwergvleermuis in aanwezig is, zijn in de plannen ingepast (zie ontwerptekening in figuur 5). Door het handhaven van oude beplanting (al dan niet met zichtbare holten, scheuren etc.) in combinatie met een inspectie kort voor kap (in het kader van zorgplicht en Gedragscode Zorgvuldig Bosbeheer) worden geen negatieve effecten op verblijfplaatsen van vleermuizen verwacht.

Foerageergebied

Voor watervleermuis en gewone dwergvleermuis moet de waterplas en de directe omgeving hiervan worden aangemerkt als belangrijk foerageergebied dat onderdeel uitmaakt van de functionele leefomgeving van populaties van deze soorten. De waterplas blijft in de nieuwe situatie aanwezig. Het aanpassen van de oevers is bedoeld ter versterking van de natuurwaarden en heeft naar verwachting een positief effect op de insectenfauna, en daarmee op vleermuizen. Met name de watervleermuis is gevoelig voor verstoring door verlichting. Een belangrijk aandachtspunt is daarom het afwezig zijn en blijven van buitenverlichting. In het ontwerp is hier rekening mee gehouden en wordt de waterplas, noch de ceremonieruimte, de parkeerplaatsen of de toegangsweg verlicht. Een ander belangrijk aandachtspunt is het ontbreken van waterplanten op het wateroppervlak. De watervleermuis harkt namelijk zijn prooien van het water. De

aanwezigheid van drijvende waterplanten belemmerd dit en heeft daardoor een groot effect op het foerageergebied van de soort. In het ontwerp en de ontwikkeling wordt echter gestreefd naar een natuurlijke ontwikkeling van het gebied inclusief de waterplas. Daarbij worden zeker geen drijvende waterplanten zoals waterlelie of gele plomp in de vijver voorzien. Samengevat wordt daarom geconcludeerd dat op het foerageergebied van vlermuizen geen negatieve effecten worden verwacht. Het ontstaan van meer natuurlijke bostypen, een grotere bosrandlengte en meer openheid in de bosstructuur heeft naar verwachting juist een positief effect op vlermuizen.

5.2.2 Overige zoogdieren

Voorkomen en functie

Binnen en rond het plangebied zijn sporen aangetroffen dan wel waarnemingen gedaan van haas, ree, vos, eekhoorn en steenmarter (*Eelerwoude, 2014 en De By en Derks, 2014*). Daarnaast komen er een aantal licht beschermde soorten als bosmuis, rosse woelmuis, huisspitsmuis en egel voor. Relevant in het kader van Flora en faunawet is vooral de aanwezigheid van (verblijfplaatsen van) de strikter beschermde soorten eekhoorn en steenmarter. De steenmarter maakt gebruik van takkenhopen, verlaten holen in de grond, gebouwen etc. De eekhoorn gebruikt takkennesten in boomkronen en soms een boomholte. Naast een kraamnest gebruikt de eekhoorn ook verschillende slaap- of speelnesten.

Verblijfplaatsen van eekhoorn en steenmarter zijn niet vastgesteld, maar zullen ongetwijfeld binnen Christinalust aanwezig zijn. Strikt beschermde soorten als boommarter en das zijn hier niet vastgesteld, ook niet tijdens het intensieve veldonderzoek met cameravallen (*De By en Derks, 2014*).

Effecten en toetsing

De voorgenomen plannen hebben naar verwachting vooral een positief effect op de groep van overige zoogdieren omdat meer variatie en leefgebied ontstaat. Belangrijk daarbij is wel dat in het gebied ook naaldhout aanwezig blijft voor de eekhoorn. Voorafgaand aan de kap en dunning worden bomen met (potentiële) eekhoorn nesten gemarkeerd en ontzien. Indien een verblijfplaats van steenmarter in bijvoorbeeld een takkenhoop wordt vastgesteld, worden de plannen aangepast en de verblijfplaats gehandhaafd.

Wel kan door een toename van menselijke activiteiten meer verstoring ontstaan dan in de huidige situatie, maar de aangegeven soorten komen ook in niet natuurlijke omgevingen zoals in parken voor, en zijn in staat om zich relatief gemakkelijk aan te passen aan nieuwe situaties en zoeken bovendien vaak de nabijheid van mensen op. Negatieve effecten op de groep van overige zoogdieren worden daarom niet verwacht. Wel vraagt de mogelijke aanwezigheid van eekhoorn- en steenmarterverblijfplaatsen om de nodige zorgvuldigheid bij de uitvoering van de werkzaamheden tijdens de aanleg en ontwikkeling van het plangebied en dient in het gebied wat naaldhout aanwezig te blijven.

5.3 Vogels

Voorkomen en functie

Binnen en direct rond het plangebied zijn van een groot aantal broedvogelsoorten territoria vastgesteld. Het gaat vooral om algemene soorten van een bosrijke omgeving. Opvallend is de aanwezigheid van een aantal broedvogels van oude(re) bossen en bomen: appelvink (1 territorium), boomklever (9), boomkruiper (10), glanskop (4), groene specht, grote bonte specht (4) en zwarte specht (1). Bijzonder is de aanwezigheid van een vrij zeldzame soort als matkop (1), boomleeuwerik (1), dodaars (1) en de zeldzame kortsnavelboomkruiper (1), een soort die in Oost- en Zuid-Nederland bezig is met een opmars vanuit zijn broedgebieden in ondermeer Duitsland. Relevant in het kader van Flora en faunawet zijn vooral de soorten die jaarrond gebruik maken van hun verblijfplaats of nestlocatie (uit categorie 1 t/m 4 uit de aangepaste lijst van DR). Het gaat om buizerd (1 territorium in 2013) en havik (1 bewoond nest in 2014).

Effecten en toetsing

Broedvogels algemeen en categorie 5-soorten¹

Alle vogelsoorten in Nederland zijn strikt beschermd onder de Flora en faunawet. Voor alle beschermde inheemse (ook algemeen voorkomende) vogelsoorten geldt een verbod op handelingen die nesten beschadigen of verstoren. Verstoring kan in veel situaties worden voorkomen door verstorende werkzaamheden buiten het broedseizoen uit te voeren. De periode van 15 maart tot 15 juli wordt over het algemeen beschouwd als broedseizoen. Voor de Flora en faunawet zijn echter alle bewoonde vogelnesten beschermd, ongeacht het tijdstip van het jaar. De genoemde termijn moet daarom niet al te strikt worden toegepast.

In de sinds augustus 2009 geldende 'Aangepaste lijst jaarrond beschermde vogelnesten' zijn in categorie 5 van deze lijst een aantal vogelsoorten opgenomen die ook binnen het plangebied zijn aangetroffen. Het gaat om een groep van broedvogelsoorten die vaak terugkeert naar de plaats waar ze hebben gebroed, maar die over voldoende flexibiliteit beschikken om, als de broedplaats door bijvoorbeeld ruimtelijke ontwikkelingen verloren is gegaan, uit te wijken naar andere locaties in de omgeving. In deze situatie gaat het ondermeer om algemene soorten als pimpelmees, koolmees en spreeuw.

Binnen het plangebied komen diverse (vrij) algemene vogelsoorten voor. De ontwikkeling van de natuurbegraafplaats heeft naar verwachting vooral een positief effect op de aangetroffen soorten. Hoewel door de kap van (oude) beplanting mogelijk (tijdelijk) nestgelegenheid en leefgebied verloren gaat, ontstaat door de aanleg van een natuurlijker bostype met een open structuur veel meer biotoopvariatie en een grotere bosrandlengte. Voor watervogels ontstaan meer mogelijkheden door de aanleg van de natuurvriendelijke oevers. Op de groep van zgn. categorie 5-soorten worden daarom geen negatieve effecten verwacht. De aangetroffen soorten komen algemeen voor en zijn niet bijzonder kritisch. De soorten zijn bovendien goed in staat om zich aan de nieuwe omstandigheden aan te passen.

Havik en buizerd

De havik en buizerd behoren tot de groep van zgn. 'jaarrond-soorten' (categorie 1 tot 4). De soorten maken (volgens de wet) jaarrond gebruik van hun rust- en verblijfplaats. Evenals bij vleermuizen is bij deze roofvogels ook de functionele leefomgeving beschermd. Zonder deze leefomgeving kan hun verblijfplaats immers niet functioneren. De nestlocatie van de havik bevindt zich in de bossen ten zuiden van de waterplas. Van de buizerd is geen nestlocatie bekend geworden. Uitgangspunt in het ontwerp is om waardevolle (oude) bomen in de plannen in te passen. Dit geldt ook voor de nestlocatie van havik en zal ook gelden voor de nestlocatie van buizerd, mocht hier een horst van worden aangetroffen. De situering van eventuele (wandel)paden in de omgeving van de nestlocatie worden aangepast om voldoende rust rond de nestlocaties te garanderen. Tevens zullen er geen verstorende werkzaamheden plaatsvinden tijdens de meest kwetsbare (broed)periode. Globaal gaat het om de periode van eind maart tot eind juli. Nestlocaties als ook een aantal bomen in de directe omgeving van de nestboom blijven ongewijzigd aanwezig zodat de nestlocatie kan blijven functioneren. Met deze maatregelen en uitgangspunten wordt verwacht dat de realisatie van de natuurbegraafplaats geen negatief effect heeft op havik of buizerd.

Eindconclusie

Samengevat wordt geconcludeerd dat de voorgenomen ontwikkelingen naar verwachting geen negatief effect hebben op (broed)vogels. Wel dient rekening gehouden te worden met het broedseizoen (van alle vogelsoorten) tijdens de realisatie van de plannen en bijvoorbeeld de dunnings- en kapwerkzaamheden en zijn de beschreven mitigerende maatregelen noodzakelijk, die in hoofdstuk 6 conclusies nog eens worden samengevat.

5.4 Amfibieën

Voorkomen en functie

Binnen en direct rondom Christinalust komen een aantal algemene en licht beschermde soorten voor als gewone pad, bastaardkikker en kleine watersalamander. De gewone pad trekt in het vroege voorjaar massaal naar de Twekkelerbeek en de waterplas. Het gaat om vele honderden exemplaren die in de strooisellaag in omliggende bospercelen hebben overwinterd en naar de waterelementen trekken voor de voortplanting.

Van de vrij zeldzame en strikt beschermde heikikker zijn waarnemingen uit 2000 en 2001 bekend rond het Zwarte Ven en meer recent zijn in maart 2010 een 25 exemplaren waargenomen rond de waterplas van Christinalust (*waarneming.nl* en *Eelerwoude, 2014*). De soort is ondanks extra onderzoeksinspanningen in 2013 en een extra veldbezoek in juli 2014 niet vastgesteld. Aangenomen wordt daarom dat de heikikker inmiddels niet meer binnen of rond het plangebied voorkomt. Ook de strikt beschermde kamsalamander ontbreekt. Een laatste waarneming in de omgeving dateert van 24 april 1999, toen de soort nog is vastgesteld in een poel net ten noorden van Christinalust. Van andere strikt(er) beschermde amfibieën zijn geen waarnemingen binnen het plangebied bekend of waarschijnlijk op basis van het bekende verspreidingsgebied en het ontbreken van geschikt leefgebied.

Effecten en toetsing

De voorgenomen ontwikkelingen hebben naar verwachting geen negatieve effecten op beschermde amfibieën. Door de aanleg van natuurvriendelijke oevers en het wegvangen van aanwezige, niet natuurlijke vissoorten ontstaan juist nieuwe mogelijkheden voor amfibieën en zou een kritische soort als heikikker zich hier op termijn mogelijk weer kunnen gaan vestigen. Aandachtspunt bij de verdere uitwerking van het ontwerp is de aanwezigheid van paddentrek en de situering van wegen en paden in verband met mogelijke sterfte door verkeer of vertrapping. De gesitueerde parkeerplaatsen en toegangsweg liggen echter niet binnen bekende paddentrekroutes. Een ander aandachtspunt is de aanwezigheid van uitgezette vis in de waterplas. Om de waterplas zo natuurlijk mogelijk te laten ontwikkelen is het noodzakelijk om de hierin uitgezette vis weg te vangen en uit te zetten in bijvoorbeeld de waterplas op de hoek van Auke Vleerstraat nabij het plangebied. Voor aanwezige amfibieën is dit bovendien een positieve maatregel vanwege predatie van eieren en larven door vissen.

Samengevat wordt geconcludeerd dat de voorgenomen ontwikkeling van een natuurbegraafplaats naar verwachting vooral een positief effect heeft op aanwezige amfibieën.

5.5 Reptielen

Voorkomen en functie

In het heideterreintje van het Zwarte Ven is een kleine populatie levendbarende hagedis aanwezig. Ook zijn exemplaren waargenomen in bosranden en heiderestanten langs de A35 ten noordwesten van Christinalust. Binnen het plangebied zijn geen waarnemingen bekend, maar het is mogelijk dat in zonnige bosranden met een korte, schrale vegetatie toch (enkele) levendbarende hagedissen voorkomen. Gelet op het beperkte aanbod aan geschikt leefgebied gaat het om zeer kleine aantallen.

Van de hazelworm zijn tijdens het uitgebreide onderzoek in 2013 geen waarnemingen in Tweekelo bekend geworden. Recent zijn in 2014 wel waarnemingen verricht op Landgoed Hof te Boekelo ten zuidwesten van Christinalust. Hier is de soort aangetroffen in oude, vochtige loofbossen met een dikke strooisellaag. Deze bostypen ontbreken binnen het plangebied. De hazelworm of andere strikt beschermde reptielensoorten worden hier dan ook niet verwacht.

Effecten en toetsing

Verwacht wordt dat de levendbarende hagedis sterkt profiteert van de nieuwe situatie. Zeker als hierdoor heide wordt ontwikkeld in combinatie met structuurrijke bosranden en meer open bostypen. Vestiging van de soort binnen het plangebied zal naar verwachting dan ook niet lang op zich laten wachten. De voorgenomen plannen hebben naar verwachting een overwegend positief effect op de soort. Wel vraagt de (mogelijke) aanwezigheid om de nodige zorgvuldigheid bij werkzaamheden in het winterhalfjaar, als de soort overwintert in de strooisellaag van heide en bosranden, in holten in de bodem of onder dood hout (globaal van half oktober tot maart).

5.6 Overige beschermde soorten

Voorkomen en functie

Van de groep van overige beschermde soorten waartoe een aantal dagvlinders, libellen en weekdieren behoren zijn, met uitzondering van historische waarnemingen van het heideblauwtje (een dagvlinder) uit de omgeving van het Zwarte Ven, geen waarnemingen bekend. Geschikt leefgebied voor deze vaak kritische soorten ontbreekt ook. Het heideblauwtje is tijdens het intensieve veldonderzoek in 2013 ondanks enkele gerichte zoekacties, niet meer in Tweekelo terug gevonden. Aangenomen wordt dat de soort hier inmiddels niet meer voorkomt.

Opvallend is het feit dat er binnen Christinalust geen nesten van rode of zwarte bosmieren zijn aangetroffen, waarvan een viertal soorten behoren tot de groep van licht beschermde soorten (tabel 1 Flora en faunawet).

Effecten en ontheffing

Er worden geen effecten op de groep van overige beschermde soorten verwacht. Mogelijk kan een soort als heideblauwtje zich in de toekomst door uitbreiding van het heideareaal weer in het gebied vestigen, al staat de soort bekend als weinig mobiel.

6

CONCLUSIES EN ADVIES

6.1 Flora en faunawet

Geconcludeerd wordt dat het plangebied een geschikt leefgebied vormt voor diverse beschermde planten- en diersoorten in het kader van de Flora en faunawet. Het gaat om algemene en licht beschermde soorten zoals zoogdieren en amfibieën, maar ook om een aantal strikt(er) beschermde soorten zoals vogels, vleermuizen, eekhoorn en steenmarter.

De voorgenomen plannen hebben naar verwachting een positief effect op aanwezige beschermde soorten en natuur- en landschapswaarden, ondermeer door de omvorming van eenvormige naaldhoutopstanden naar gevarieerde en meer natuurlijke, open bostypen. De ophoging van terreindelen draagt bij aan het herstel van het natuurlijke reliëf en versterkt de natuurwaarden in het gebied. Ook de aanleg van natuurvriendelijke oevers, de ontwikkeling van heidevegetaties en bloem- en faunarijke graslanden draagt bij aan een versterking en vergroting van bestaande natuurwaarden. Belangrijk ondermeer voor het aangrenzende natuurterreintje van het Zwarte Ven, wat door isolatie ten opzichte van omliggende natuurterreintjes verloren dreigt te gaan. Ontwikkeling van Christinalust geeft ook een impuls aan het versterken van een natuurverbinding op een regionale schaal van de natuurgebieden van het Buurserzand & Haaksbergerveen met de natuurterreinen rond Vliegveld Twente (na realisatie van het ecoduct over de A35 net ten westen van het plangebied in 2016).

De aanwezigheid van een aantal beschermde soorten vraagt echter wel om maatregelen tijdens de planrealisatie. Relevant in het kader van deze toetsing Flora en faunawet zijn de uitgangspunten en voorwaarden in paragraaf 6.2.

Geconcludeerd wordt dat de voorgenomen ontwikkeling van een natuurbegraafplaats vooral een positief effect heeft op bestaande natuurwaarden en aanwezige beschermde soorten. De Flora en faunawet staat de uitvoerbaarheid van deze plannen niet in de weg. Nader (veld)onderzoek of het aanvragen van een ontheffing wordt niet noodzakelijk geacht. Opgemerkt wordt dat deze conclusies onlosmakelijk zijn verbonden met de beschreven voorwaarden en uitgangspunten in paragraaf 6.2. Indien van deze uitgangspunten afgeweken wordt kan alsnog een ontheffing Flora en faunawet noodzakelijk zijn.

6.2 Uitgangspunten en voorwaarden bij toetsing Flora en faunawet

De ontwikkeling van de natuurbegraafplaats vindt plaats in een natuurlijke omgeving waarin diverse zeldzame, kritische en vaak strikt beschermde soorten voorkomen. Om te voorkomen dat dan alsnog sprake is van een overtreding van de Flora en faunawet en mogelijk een ontheffing noodzakelijk is, gelden bij deze toetsing de volgende uitgangspunten en randvoorwaarden. Het afwijken hiervan kan alleen in overleg met en op advies van een ter zake kundige ecooloog of adviseur.

1. De verlichting van het plangebied, waar nu nog grotendeels duisternis heerst, wordt niet gewijzigd of aangepast. In het bijzonder gaat het om de omgeving van de waterplas. In overleg met een ter zake kundige ecooloog kan eventueel op beperkte schaal wel markerende verlichting worden aangebracht langs de toegangsweg naar de ceremonieruimte.
2. Oude bomen (zeker exemplaren met zichtbare holten, takkennesten en loshangend schors) blijven gehandhaafd en worden bij de planrealisatie ingepast. Indien een (enkele) boom toch gekapt moet worden, wordt voorafgaand aan de kap een inspectie uitgevoerd naar (verblijfplaatsen van) beschermde soorten.
3. De nestboom van havik (en mogelijk ook van buizerd) blijft gehandhaafd, evenals enkele bomen hier omheen. Met de aanleg van nieuwe (wandel)paden wordt rekening gehouden met de nestlocatie(s) en wordt indien nodig de situering van het pad aangepast om verstoring te voorkomen.
4. Binnen het plangebied blijft naaldhout (met name grove den en douglas) aanwezig, ondermeer ten behoeve van eekhoorn. Niet al het naaldhout wordt dus gekapt.
5. In de waterplas worden geen waterplanten aangebracht in verband met de functie als belangrijk foerageergebied voor watervleermuis.
6. Voor alle beschermde, inheemse (ook de algemeen voorkomende) vogelsoorten geldt vanuit de Flora en faunawet een verbod op handelingen die nesten of eieren beschadigen of verstoren. Ook handelingen die een vaste rust- of verblijfplaats van beschermde vogels verstoren zijn niet toegestaan. In de praktijk betekent dit dat versturende werkzaamheden alleen buiten het broedseizoen uitgevoerd mogen worden.

6.3 Ecologische Hoofdstructuur

Samengevat wordt geconcludeerd dat de voorgenomen ontwikkeling van een natuurbegraafplaats vooral een positief effect heeft op de EHS en geen afbreuk doet aan de beschreven wezenlijke kenmerken en waarden.

6.4 Natura 2000-gebieden, Natuurbeschermingswet 1998

Het plangebied maakt geen onderdeel uit van een Natura 2000-gebied of Beschermd Natuurmonument. Gelet op de aard en omvang van de voorgenomen ontwikkelingen, kunnen negatieve effecten op beschermde gebieden in de omgeving worden uitgesloten.

Een nadere toetsing in het kader van de Natuurbeschermingswet 1998 wordt niet noodzakelijk geacht.

LITERATUURLIJST

- By, A. de & C. Derks, december 2014. *Zoogdieronderzoek Tweekelo 2014*. In eigen beheer uitgegeven.
- Douma, M., C.P.M. Zoon & A.D. Bode, 2011. *De zoogdieren van Overijssel, leefwijze en verspreiding in de periode 1970 t/m 2010*. Uitgeverij Profiel, Bedum.
- Eelerwoude, 25 augustus 2014. *Soortmanagementplan Tweekelo*. Eelerwoude, Goor.
- Kapteyn, K., 1995. *Vleermuizen in het landschap – over hun ecologie, gedrag en verspreiding*. Schuyt en Co Uitgevers en Importeurs bv, Haarlem.
- Koninklijke Vermande (1999-2009) Planten en dieren, Flora en faunawet, band 1, 2, 3, 4 en 5, SDU Uitgeverij, Den Haag
- Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (2004) *501 Algemene Maatregel van Bestuur in verband met wijziging van artikel 75 van de Flora en faunawet en enkele andere wijzigingen*, Staatsblad van het Koninkrijk der Nederlanden.

BIJLAGEN

Bijlage 1. Toelichting Flora en faunawet

Inleiding

Per 1 april 2002 is de Flora en faunawet in werking getreden. In deze wet, gepubliceerd op 14 juli 1998 in het Staatsblad 402, is de soortbescherming geregeld van in Nederland inheemse in het wild voorkomende dier- en plantensoorten. De wet sluit aan op de Europese natuurregelgeving (Natura 2000). De wet is in plaats gekomen voor de Jachtwet, de Vogelwet 1936, de soortenparagraaf uit de Natuurbeschermingswet, de Wet bedreigde uitheemse dier- en plantensoorten en de soortbeschermingscomponent uit de Europese Habitatrichtlijn en de Europese Vogelrichtlijn. Deze Europese soortenbescherming heeft met de Flora en faunawet dus een Nederlandse vertaling gekregen.

Zorgplicht

De Flora en faunawet gaat over de bescherming van ongeveer 500 planten- en diersoorten, van de 36.000 soorten die in Nederland voorkomen. Het uitgangspunt van de wet is dat geen schade mag worden gedaan, tenzij dit uitdrukkelijk is toegestaan (het 'nee, tenzij-principe'). Centraal staat hierbij de zorgplicht, wat inhoudt dat iedereen 'voldoende zorg' in acht moet nemen voor alle in het wild voorkomende dieren en planten en hun leefomgeving. De wet erkent hierbij de intrinsieke waarde van de in het wild voorkomende dier- en plantensoorten. Alle soorten hebben een eigen rol in het ecosysteem en dragen bij aan de biodiversiteit. Dat betekent dat voor de wet alle dieren en planten van onvervangbare waarde zijn en dat daar dus zorgvuldig mee omgegaan moet worden. Het gevolg is onder andere, dat iedereen die redelijkerwijs weet of kan vermoeden dat door zijn handelen of nalaten nadelige gevolgen voor beschermde dier- of plantensoorten worden veroorzaakt, verplicht is dergelijk handelen achterwege te laten, dan wel naar redelijkheid alle maatregelen te nemen om die gevolgen te voorkomen, deze zoveel mogelijk te beperken of ongedaan te maken.

Beschermde soorten

Via de Flora en faunawet worden de volgende planten- en diersoorten beschermd:
ruim 100 inheemse plantensoorten die van nature in Nederland in het wild voorkomen;

- alle soorten vogels die van nature op het grondgebied van de lidstaten van de EU in het wild voorkomen;
- alle zoogdieren die van nature in Nederland in het wild voorkomen, met uitzondering van bruine rat, zwarte rat en huismuis;
- alle amfibieën en reptielen die van nature in Nederland in het wild voorkomen;
- vissen, en schaal- en schelpdieren voorzover ze niet onder de Visserijwet vallen;
- bepaalde soorten insecten (bijvoorbeeld vlinders, libellen en mieren);

Als beschermde inheemse soort kunnen door middel van algemene maatregel van bestuur worden aangewezen. Het gaat om soorten die van nature in Nederland voorkomen en: die in hun voortbestaan bedreigd of gevaar lopen in hun voortbestaan bedreigd worden; mogelijk in hun voortbestaan bedreigd worden door overmatige benutting en die uit Nederland zijn verdwenen, maar waarvan de kans op terugkeer reëel is.

Verbodsbepalingen

Om de instandhouding van de wettelijk beschermde soorten te waarborgen, moeten negatieve effecten op die instandhouding voorkomen worden. Welke negatieve effecten dat precies zijn, kan niet in een lijst opgesomd worden. Dat is afhankelijk van soort, locatie en aard van de ingreep. Om die bescherming toch enigszins concreet te maken, zijn een aantal voor planten en dieren

schadelijke handelingen als verbodsbepalingen in de Flora en faunawet opgenomen. De belangrijkste artikelen zijn:

- Artikel 8: het is verboden beschermde planten te vernielen, te beschadigen, te ontwortelen of op enigerlei wijze van hun groeiplaats te verwijderen.
- Artikel 9: het is verboden beschermde dieren te doden, te verwonden, te vangen, te bemachtigen of met het oog daarop op te sporen.
- Artikel 10: het is verboden beschermde dieren opzettelijk te verontrusten.
- Artikel 11: het is verboden nesten, hollen of andere voortplantings- of vaste rust- of verblijfplaatsen van beschermde dieren te beschadigen, te vernielen, uit te halen, weg te nemen of te verstoren.
- Artikel 12: het is verboden eieren van beschermde dieren te zoeken, te rapen, uit het nest te nemen, te beschadigen of te vernielen.

Ontheffing

Bij werkzaamheden waarbij een schadelijk effect optreedt voor beschermde soorten, is een ontheffing of vrijstelling nodig op de in de wet gestelde verbodsbepalingen (artikel 8 tot en met 18). In artikel 75 van de Flora en faunawet wordt de mogelijkheid geboden om ontheffing aan te vragen op de verbodsbepalingen. De bevoegdheid om een ontheffing te verlenen in het kader van artikel 75 van de Flora en faunawet ligt bij de Minister van Economische Zaken. Een aanvraag tot ontheffing kan worden ingediend bij de Rijksdienst voor Ondernemend Nederland van het Ministerie van Economische Zaken.

Bij de ontheffingverlening gelden, afhankelijk van de status van de soort, verschillende voorwaarden waaraan voldoen moet worden. Onderscheid wordt gemaakt in een lichte toets en een uitgebreide toets.

De **lichte toets** geldt voor algemene soorten en overige soorten (categorie 1 en 2; zie vrijstelling). De lichte toets houdt in dat de werkzaamheden het voortbestaan van de soort niet in gevaar mogen brengen (doet geen afbreuk aan de gunstige staat van instandhouding).

De **uitgebreide toets** geldt voor soorten die in bijlage IV van de Habitatrichtlijn zijn opgenomen, voor soorten van bijlage 1 AMvB artikel 75 en voor beschermde vogelsoorten (categorie 3; zie vrijstelling). De uitgebreide toets houdt in dat:

- de werkzaamheden het voortbestaan van de soort niet in gevaar mogen brengen (doet geen afbreuk aan de gunstige staat van instandhouding) en
- er geen alternatief is voor de activiteiten en
- er sprake is van groot maatschappelijk belang (zoals volksgezondheid, openbare veiligheid et cetera) en
- de werkzaamheden zodanig worden uitgevoerd dat er sprake is van zorgvuldig handelen.

Vrijstelling

In het *'Besluit houdende wijziging van een aantal algemene maatregelen van bestuur in verband met wijziging van artikel 75 van de Flora en faunawet en enkele andere wijzigingen'*, ook wel AMvB artikel 75 genoemd, zijn (onder andere) een aantal wijzigingen rondom ontheffingen en vrijstellingen beschreven. In het kort houdt de wijziging in dat niet altijd meer een ontheffing noodzakelijk is.

De vrijstellingsregeling bevat vrijstellingen voor activiteiten die vallen onder:

- bestendig beheer en onderhoud (ook in landbouw en bosbouw),
- bestendig gebruik en
- ruimtelijke ontwikkeling en inrichting.

Welke voorwaarden verbonden zijn aan de vrijstelling hangt af van de dier- of plantensoorten die voorkomen. Hierbij is onderscheid gemaakt in drie categorieën, waarin soorten zijn ingedeeld op basis van zeldzaamheid en kwetsbaarheid.

Tabel 1 – Algemene soorten

Voor deze soorten geldt de lichtste vorm van bescherming. Als de werkzaamheden of activiteiten vallen onder de hierboven beschreven activiteiten, dan geldt een vrijstelling van de verbodsbepalingen van Artikel 8 tot en met 12 van de Flora en faunawet. Aan deze vrijstelling zijn geen aanvullende eisen gesteld. De aanvraag wordt beoordeeld volgens de lichte toets. Uiteraard geldt wel de algemene zorgplicht.

Tabel 2 – Overige soorten

Deze soorten genieten een zwaardere bescherming. Er geldt alleen een vrijstelling als sprake is van werkzaamheden of activiteiten zoals hierboven beschreven én indien gehandeld wordt volgens een, door de Staatssecretaris van EL&I, goedgekeurde gedragscode. Indien niet gewerkt wordt volgens een gedragscode, kan het aanvragen van een ontheffing noodzakelijk zijn. De aanvraag wordt beoordeeld volgens de lichte toets.

Tabel 3 – Soorten, genoemd in bijlage IV van de Habitatrichtlijn en in bijlage 1 AMvB artikel 75

Deze soorten genieten de zwaarste bescherming. Ook al is sprake van werkzaamheden zoals hierboven beschreven, dan hangt het van de precieze aard van de werkzaamheden af of een vrijstelling met gedragscode geldt, of een ontheffing noodzakelijk is. Voor ruimtelijke ontwikkeling en inrichting geldt altijd dat voor deze soorten een ontheffing moet worden aangevraagd. De aanvraag wordt beoordeeld volgens de uitgebreide toets.

Vogels

Vogelsoorten zijn niet opgenomen in de hierboven genoemde categorieën. Voor verstoring van vogels en vogelnesten wordt geen ontheffing verleend voor ruimtelijke inrichting of ontwikkeling en niet voor dwingende redenen van openbaar belang. Voor vogels geldt dat u alleen ontheffing kunt krijgen op grond van een wettelijk belang uit de Vogelrichtlijn. Dat zijn: bescherming van flora en fauna, veiligheid van het luchtverkeer, volksgezondheid of openbare veiligheid. Buiten het broedseizoen mogen de nestplaatsen, zonder ontheffing, worden verstoord. Daarbij geldt geen standaardperiode voor het broedseizoen. Van belang is of een broedgeval verstoord wordt, ongeacht de datum. De meeste vogels broeden tussen medio maart en medio juli. Van een (beperkt) aantal vogels is de nestplaats jaarrond beschermd. Op de volgende categorieën gelden de verbodsbepalingen van artikel 11 van de Flora en faunawet het gehele seizoen:

1. Nesten die binnen en buiten het broedseizoen in gebruik zijn als vaste rust- en verblijfplaats.
2. Nesten van koloniebroeders die elk broedseizoen op dezelfde plaats broeden en zeer honkvast zijn of afhankelijk van bebouwing of biotoop.
3. Nesten van vogels die elk broedseizoen op dezelfde plaats broeden en zeer honkvast zijn of afhankelijk van bebouwing.
4. Vogels die jaar in jaar uit gebruik maken van hetzelfde nest en die zelf niet of nauwelijks in staat zijn een nest te bouwen.

Nesten die niet het hele jaar door zijn beschermd in de 'Aangepaste lijst jaarrond beschermde vogelnesten' worden de volgende soorten aangegeven als categorie 5. Deze zijn buiten het broedseizoen niet beschermd. Categorie 5-soorten zijn wel jaarrond beschermd als zwaarwegende feiten of ecologische omstandigheden dat rechtvaardigen.

5. Nesten van vogels die weliswaar vaak terugkeren naar de plaats waar zij het jaar daarvoor hebben gebroed of de directe omgeving daarvan, maar die wel over voldoende flexibiliteit beschikken om, als de broedplaats verloren is gegaan, zich elders te vestigen.

Mitigatie

Negatieve effecten en daarmee een ontheffingsaanvraag kunnen worden voorkomen door vooraf gaand aan het project mitigerende (= verzachtende) maatregelen op te stellen en uit te voeren. Het gaat dan om het behoud van de functionaliteit van de voortplantings- en/of vaste rust- en verblijfplaats van de soort.